

A' budapesti kisdedovók működési iránya.

(Elnöki előterjesztés 1846 tavaszhoz 19én tartatott kisdedovó-eszmecserere gyűlésen:)

Tisztelt gyülekezet! Midőn ez alkalommal szerencsénk van önöket szerény körünkben üdvözölni, nem titkolhatjuk el benső örömünket a' fölött, hogy a' nevelés 's különösebben a' kisdedovás ügye iránt ennyi részvét mutatkozik, hogy a' szeretett közhon javára czélzó csekély 's igénytelen törekvésünk ennyi meleg hazafiai kebel dobbanásával találkoznak. Annál nagyobb okunk van pedig ez örömnilyánításra a' szíves részvét tekintetében, — minél nagyobb vala már egy izben aggodalmunk, sőt valljuk meg őszintén, keserű fájdalomérzetünk, midőn ezen becses 's nyilvános hazai ügyeinket jótékony napsugárként leginkább ápoló részvét meghűlését vagy csökkenését véltük tapasztalni. 'S ez taval történt tavaszhoz 13án, midőn tudniillik: az akkor megtartani kellett nyilvános gyűlésre egy vendég sem alázta meg magát körünkbe. De csalódtunk 's hála isten! hogy úgy van. Taval ugyan azon napon tartatott amaz országos érdekű 's nagy fontosságú gyáralapítótársasági gyűlés, melytől a' nevezett társaságnak lenni vagy nem lenni — je függött. E' körülmény eléggé megfejtli termünknek akkori ürét. — De épen azért, mit akkor elmulasztánk, most kell pótolnunk 's helyrehoznunk; miért is a' számadásnak kétszeres terhe nehezül vállainkra. 'S mi örömmel lépünk ki a' nyilvánosság terére, örömmel adunk számot eddigi sáfarkodásunkról, a' tisztelt közönség nyájas engeségétől méltányló ítéletet várva fejjünkre.

Hogy ezt kellőleg tehessük, szükség néhány körvonattal ezen kisdedovási eszmecserék keletkezte és szerkezetéről röviden emlékeznünk.

Ezen özszejöveletek azon czélből keletkeztek 1844ik évi ápril 14én, hogy a' kisdedovókat képező intézet növendékei a' budapesti kisdedovókkal koronkint vitakozási érintkezésbe jöven, a' kisdedovás gyakorlatában szerzett tapasztalatokkal eszmeközlési úton is gazdagodjanak. Ez a' legközelebb 's legegyszerűs czél. De ezzel kétségtelenül azon bár kissé távolabb, de tán még sokkal nagyobb fontosságú czél is köttetett özsze: hogy az általában még új, de különösen hazánkban még meghatározott szilárd alapokra nem fektetett kisdedovásra nézve mind elméletileg mind gyakorlatilag, mind elvileg, mind alkalmazásilag minél nagyobb, azaz: idő jártával a' lehető legnagyobb öszhangzás, egyetértés, egység eszközöltessék. — 'S épen ezen, mondhatni magasztos czél szelleme hordozá magában az eszmecserék szerkezte lassankénti módosulásának vagy épen átalakulásának magvát.

Kezdetben ezen eszmecseregyűlések egyáltalán nyilvános jelleműek valának. 'S ez azon időszak, mely alatt gyakorabban igen becses vendégeket tisztelhetünk, — 's ez időszak tartott 1844 october 27kig. De a' tapasztalás nyomán módosítás lón ajánlatossá. Mert bármennyire tiszteljük 's kell is tisztelnünk minden közügyben minden egyes hazafi jóratörekvő nyilatkozatát, tanácsait, utmutatásait, vagy épen tapasztaláson épülő vezéreszméit: még is föl kell tennünk, hogy saját szakmája körében mindenki legezelszerűbb, legalaposb irányzatokat fejthet ki. 'S e' szerint, ámbár a' nevelés mezején bizonyos általános érdekű igazságokra nézve a' nevelés minden barátja, sőt a' kisdedovás körében is némely magasb eszmékre nézve ez ügyek minden pártolója kitűzheti az üdvteljes haladás zászlóját: mégis bizonyos ösztönszerű tilkos sugalom azon meggyőződést gyökerezeti meg az ember keblében: hogy a' kisdedovásnak némely különösségeit, mások előtt talán fel sem tűnő vagy legalább fontosaknak nem látszó apróságait, árnyékait illetőleg legezelszerűsággal épen azok tanácskozhattak, kiket ez ügy legközelebről 's közvetlenül érdekel, kik a' mindennapi folytonos gyakorlat és szakadatlan tapasztalás ölen, midőn a' közérdekű növényt legbuzgóbban munkálják, öntözgetik, ugyanakkor annak minden új csirá-

ját, rügét, virágát 's netáni kinövését is legbiztosabban megvizsgálhatják. — Így lón, hogy az eszmecserék, előbb magányülések, később társalgások czímét ölték magokra, czél levén, hogy a' kisdedovók magok közt tartózkodatlanul társalogjanak nevelési 's főleg kisdedovási tárgyakról, — meghagyatván azon mellőzhellen szokás: hogy koronként nyilvános gyűlések is tartassanak, melyek alkalmikor fő feladatunk és kötelességünk legyen, időközbeni eljárásunkról számot adni a' tisztelt közönség előtt.

'S im e' végből jelentünk meg most önök előtt tisztelt gyülekezet! De szinte kerüli figyelmemet, hogy midőn számadáshoz fognom kellene, azt részben már teljesítettem is épen azok által, miket egy oldalról ezen özszejöveletek szerkezetének módosulásra nézve mondtam. Más oldalról hátra van tehát azt előadni, mit 's mennyit tettünk 's minő sikerrel, két hoszszú év lefolyása alatt? —

'S itt kérem a' tisztelt gyülekezetet, ne méltóztassanak nagy szavakat várni, de ellenkezőleg nevelői szerénységünknek se tulajdonítani, ha teljes erővel nem fujjuk meg a' kürtöt: sőt mi azzal vigasztaljuk magunkat, hogy — hihetőleg némely egyéb hazai társulat-vagy intézményvel sorsban ösztözva — épen nem mondunk valami meglepőt, ha egész nyíltsággal megvalljuk: miszerint mi bizony nem sokat, sőt talán nagyon is keveset — nem mondom végeztünk, de tettünk.

Mázsányi kötömegtől szabadult szívem, lehengerülvén róla a' sulyos szó! De már ki van mondva, 's most csak az fordít a' dolgon, mikép tudjuk ez állapotot igazolni.

Ha áttekintjük jegyzőkönyvünket, azt találjuk: hogy e' két év folytán, a' mai napot kivéve, mind özsze 24 özszejövetelt tartottunk, melyek körül az eszmecserere első évére t. i. 1845 ápril 13káiig esik 13, a' második évre 11. Előbbiek közül a' 8 első nyilvános, a' többi 5 magányülés vala; — a' másodéviak, egyen kívül, mind társalgási ülések valának. Tekintvén ezen üléseket két sajátságos jellemvonás által látjuk azokat egymástól különböztetve: eleinte inkább felolvasások vagy tanszerű előadások tartattak, alapul szolgálván a' vélemény-nyilatkozatoknak, később megfordítva egyes vélemények és nyilatkozatok nyomán keletkeztek az előadások, azonban a' felolvasások teljesen ki nem rekesztvén. Így mindinkább közeledtek üléseink eszmecsererei feladatunknak nemcsak névvel de valósággal is megfelelni, 's különösen legutóbbi időben a' kellő alakot tökéletesen el is értük: Ezen említett jellemvonással rokon az is, miszerint eleinte nagy részt vendégek befolyásával történtek a' tárgyalások 's tán épen azért nem ömlött el a' kisdedovók és növendékek nyilatkozatain azon fesztelenség 's tartózkodatlanság, mely a' véleményszabadságnak édes gyermeke 's mely nélkül gyakorlati kérdéseket, minő a' kisdedovás, tisztába nem hozhatni. De később magánkörben 's mintegy családi özszeségben működvén mindinkább kezd megghonosulni közöttünk a' szabad vélemény és szabad szó gyakorlata, mely csak egyedül hozhat üdvös eredményeket a' nevelés 's kisdedovás mezején.

A' tárgyakat, melyek részint eddigi gyűlésinken részint társalgásinkon szóba hozattak, a' jegyzőkönyv kivonatos felolvasatása terjesztendi elő; azonban még sem tartom fölöslegnek könnyebb áttekintés végett, a' főbbeket névszerint megemlíteni. Ugyanis: a' gyermek értelmi fejteése, kisdedintézeti közvizsgálat, czélszerűtlensége, az olvasás mint értelemfejtő eszköz, a' nevelés-körüli fonák bánásmódok, a' kisdedovás nemzetiségi iránya, a' laktani értelemfejtés, a' testgyakorlat jelentősége, számító gép használata, — természetleírás, és földleírás módszere, kisdedovási dalok, padok vagy székek czélszerűsége, Pestalozzi szelleme, palatáblák használata, monitorok rendszere 's az övök jövője — im ezek voltak főbb tengelyei eddigi tanácskozásaink és vitatkozásainknak. 'S ezek szerint nem is voltak talán olly meddők özszejöveleteink, minőknek azokat jelen előadásom elején, talán

az önbizalmatlanság fekete szemüvegén tekintve, hirdetem? — Igaz, beszéltünk mi eleget; sokat elvben meg is állapítottunk, el is fogadtunk, más szóval: végeztünk mi bizony aránylag eleget — mikép tudniillik: közbeszedileg e' szót: végzés, venni szoktuk, — de ez még mind nem tesz: tenni. Hogy tevést, cselekvést tulajdoníthassunk magunknak, mindenek fölött eredményeket kellene felmutathatunk, oly eredményeket, melyek életbe vágnak, életbe átszivárognak, az életben a' nép ölében gyümölcsöket teremnek, — de illy eredményekkel nem dicsekedünk. Olyat, mit a' közönségnek is közakarattal 's egyezéssel átadni jónak találánk, csak egyet létesítettünk, 's ez a' „Kisdedovási Nefejejs,“ — mellynek most második kiadását is előkészítettük, tetemes bővítéssel. —

Ezekből ugyan világosan bebizonyul, hogy keveset tettünk; de reánk emelendi é azért a' t. közönség a' kárhóztatás követő? Ugy hiszem: tisztán és büntetlenül állandunk mindenki előtt, ha helyzetünk 's körülményinket kellőleg tekintetbe venni méltóztatandnak. Majd mindegyike a' budapesti kisdedovó intézeteknek (van pedig 12) saját és külön, egymással nem közlekedő társaság vagy egyesület kormányzata alatt állván, minden ovó az illető felügyelőség vezérletének engedni 's magát annak rendeleteihez, elveihöz szabni köteles. Az illető felügyelőség pedig önállóan, minden egyéb társulat nézeteitől függetlenül érezve magát, épen nem hajlandó valamely más táborból érkező irányeszmének engedni. Föltétlenül tehát az ovó, bármily alaposnak lássa is e' vagy ama' határozatot, nem foghat életbeléptetéséhez. Így számos szép megállapítás öröklé csak papíron, a' jegyzőkönyvben állapodik meg, 's hogy tetté érteltesék valaha, remény is alig kecséget. Így a' budapesti kisdedovó intézetek szellemi ügye, mindannyi különálló, eldarabolt, elszigetelt irányzatnak hódolni kénytelenítettvén, csuda é, ha azt egytetemes virágnak indulni nem látjuk? 's pedig megérdemlené ez úgy a' közkezekkel ápolást, a' kézfogás, vállvetés nagy testvériségét, annál is inkább, mivel Budapest lakosainak nagy része szeretettel öleli azt keblére. Ez így nem maradhat, ennek így maradnia nem szabad, ha jót akarunk, ha azt kívánjuk, hogy a' kisdedovásnak az emberiség fölnemesítésére nézve oly szent ügye a' közönségre, sőt monljuk ki egyenesen, a' hazára azon áldást és üdvöt árasztja, mellynek segítségáróját az isten kegyelmétől rendeltette van. — 'S itt rejlik a' dolog titka. — Nem csupán Budapestet kell szemügyre vennünk, — hanem hasonló 's tán még nagyobb figyelemre méltatnunk e' hazának egyéb vidékeit, 's a' vidékeken részint már létező, részint keletkező intézeteket, — mert csak ott tapasztalhatók még a' kisdedovási elvek, nézetek és módszerek bábelszerű elágzásait eltéréseit, mellyek néha valóságos fonákságokká ferdülnek. Oda kell hatni; oda kell irányozni a' munkálkodás legfőbb lelkeségét, — mert nem szabad felednünk, hogy a' haza népének emberib sorsa nagy részint az elemi 's legelemibb nevelés vagy is kisdedovás kezében nyugszik. — Igen a' vidéki intézetek 's egyesületek közremunkálására, egyetértésre kell törekednünk mindenek fölött. De mikép fogjuk ezt elérhetni? Legbiztosabban valamely nagyszerű példa által. Ezen nagyszerű példa lenne pedig a' budapesti kisdedovó intézeteket tartó, pártoló vagy gyámolító egyesületeknek a' nagy célra öszszeszedő 's öszszhangzatos kézfogása.

'S ime itt vagyunk ismét szerény működésünk körében. Az eszmecsere — gyülekezetek csak mintegy küszöbűl tekintendők azon nagy épületnek, mellybe talán boldogabb évek jövőjében benyomulhatandunk. Hogy az egyesületek egyetértése lehetségessé válhassék, mindenek előtt intézetek legközvetlenebb vezetőinek, az ovóknak kell bizonyos foku öszszhangzásra, egyetértésre olvadniok egymás között. Ha azt akarjuk, hogy az ország különböző vidékeinek egyesületei hozzánk simuljanak, mindenek előtt a' vidéki ovókat kell barátságos kézfogásra bírunk. Mert erős hit él lelkemben, miszerint végre be kell állnia azon időszaknak, midőn valamint egyebekben, úgy a' kisdedovásban is, főleg szakemberek véleménye adand irányt a' legczélszerűbb intézkedéseknek. — Ismétlem tehát, mindenek előtt az ovók egyetértése eszközlendő. 'S igazat szólva: ez volt az eszmecsere-gyülekezetek legközelebbi, legelső 's legfontosabb feladata.

Nem veendi rossz néven a' tisztelt gyülekezet, ha az épen említett pontra nézve kissé emeltebb homlokkal szólalunk fel. Épen ezen legfontosabb 's mulhatlan czél elérésére becsületes nyíltsággal 's lankadatlan buzgalommal törekedtünk. Kezdetben nem ismertük egymást még csak személyileg sem, annál kevésbé lelkületileg; tartózkodtunk, visszavonultunk egymástól; meglehet egyik vagy másik attól is tartott, hogy itten talán ez vagy amaz elem tulnyomósságot fog követelni, vagy épen nemével a' felsőbbbségi befolyásnak, nemével az uralgási hatalomnak fog föllépni akarni; — szóval nem élt bizalom közöttünk. De e' kételyek elenyésztek, — nemcsak külsőleg közeledtünk barátságossággal, de lelkileg is, — 's mint már főnebb emlitém, kölcsönös bizalomra melegedtünk. A' nagy lépés tehát meg van téve. — 'S ezt bátran valljuk eddigi együttlétünk legnagyobb 's legörvendetesebb sikerének? 'S így habár a' tették mezején keveset mutathatunk is fel, — de szellemileg 's hogy úgy mondjam, erkölcsileg nagy eredményre jutottunk. Meg van vetve az alap, hogy ezután már annál többet tehesünk.

Midőn e' nyílt vallomással örömmel lépek fel a' t. gyülekezet előtt, — el nem hallgathatom nyilvános köszönetemet a' tisztelt kisdedovó urak irányában, kik, midőn a' nyilvánosság elnökségére engem megválasztani szíveskedtek, legszólóbban 's tetteleg bizonyították be: hogy köztem, mint e' képező 's példányintézet igazgatója, és köztük, tehát követe ezen intézet és az ő intézetei szelleme között a' legkívánatos öszszhangzás kezd meghonosulni. Adja Isten, hogy ez öszszhangzás soha meg ne szakadjon, 's hogy közös erővel a' vidéki kisdedovókat is szellemi érdekeinknek mindinkább barátjaivá avathassuk.

Üdvözlöm tehát az együttlétünkre áldást sugározó öszszhangzás és egyetértés hajnalfényét, — üdvözlöm azt különösebben ma, felséges királyunk mint oly fejedelem születésének ünnepén, ki legújabb időben a' leendő nemzeti nevelés alapjait oly sok tekintetben megvetni kegyeskedik. Engedje az ég szent kegyelme: hogy az ő kormánya alatt a' kisdedovás, mint országos érdekű nevelésalap országos pártoltatásának és biztosításának áldásdús születésnapját mielőbb ünnepelhesük! Adja Isten, hogy a' t. közönség ápoló részvétét, melly nélkül a' még gyöngye növénynek szükségkép elszáradni kellene, a' kisdedovás ügyétől soha meg ne vonja!

Ney Ferencz.

A' nőtermészet embertani tekintetben.

I. Miként a' gyémánt saját pora, úgy az ember önmérete által finomul; 's miként a' fák gyümölcsigéző nemesítése csak a' tavasz tenyésztő keblében, úgy az emberműveltség magvai csak életkorunk viruló tavaszában válhatnak kívánt sikerivé. Önméretre kell tehát küzdenünk, mert emberműveltségünk ezzel folytonos arányban áll, 's meg kell emlékeznünk ifjuságunk napjaiban a' jövődőről, melly oly időt hoz az élettavasra, melly a' kebel fogékony melegét kioltja 's a' kihalt ifjuság világot rózsaszínbent tüntető látkörön, bús homályban leng. Akarjátok tudni hogy mik és miért vagytok a' világon? Ugy nézettek kebleitekbe. Ha az élet ezer alakú tüneményei, ha a' körülmények sorsintéző hatalma titkos talányként tünik előttetek fel 's lezúg az élet, a' nélkül, hogy ismertétek volna folyása okait 's tudjátok volna valódi czélait, 's tinrendeltetéseket, úgy nézettek ismét kebleitekbe, azaz: iparkodjatok önméretre. Azon varázsosót, mellyel az idő rejtelmeibe láthatunk, a' társas életmód különféle szerkezetét megértjük, 's mind azon tüneményt, mellyek az embertermészet különféle nyilatkozásainak a' szokásos élet intézvényeivel öszszelőközése vagy egyezvényéből fejlődnek — eredeti jelentkezésökben szemlélhetjük: az önméret adja meg. Ezen fonséges tudomány, melly az embernek nemcsak lény — hanem létokisméretére is kihat, három világisméretet foglal magában, megisméreteti tudniillik az embert állatvilági misége, — vagyis azon természeti állapotával, mellynél fogva ő, mint természet fia létezik, — megisméreteti társas életi vagy is inkább földi rendeltetése 's különféle viszonyait; — 's megisméreteti végre azon sorssal, melly reá, mint istenrokonra tul a' siron vár. Mi szép, mily fonséges, és mily szükséges tudomány ez! Higyétek szükségesebb minden azon isméretnél, miket az ész táplálkozásunk, életmódunk 's valamennyi szük-